

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 20 lipca 2020 roku Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim po rozpoznaniu sprawy z wniosku małoletnich O. L. i M. L. reprezentowanych przez przedstawicieli ustawowych R. L. i E. L. z udziałem(...) Spółki Akcyjnej z siedzibą we W. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłej H. B. oddalić wniosek O. L. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po H. B. w terminie oddalił wniosek M. L. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po H. B. w terminie ustalił, że uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Podstawę powyższego orzeczenia stanowiły przytoczone poniżej ustalenia i zarazem rozważania Sądu Rejonowego:

H. B., córka M. i Z., zmarła w dniu (...) r. w P.. Ostatnio stale zamieszkiwała w L.. W chwili śmierci była wdową. Pozostawiła dwoje dzieci: D. K. i S. B., którzy odrzucili spadek. Rodzice spadkodawczyni zmarli przed nią. Brat spadkodawczyni, A. K., odrzucił spadek, podobnie jak jego syn C. - będący ojcem przedstawicielki ustawowej małoletnich wnioskodawców, E. L..

O. L. urodził się: (...) r., zaś M. L. - (...) r. Trzeci syn E. i R. L., L. L., urodził się w dniu (...) r., zatem już po śmierci H. B..

Spadkodawczyni H. B. była siostrą pradziadka małoletnich wnioskodawców: O. L. i M. L.: A. K., czyli siostrą dziadka E. L.. Matka wnioskodawców E. L. nie знаła jej, gdyż od lat nie utrzymywała kontaktów z dziadkiem ani jego rodziną. H. B. pozostawiła po sobie długi - jej wierzycielem jest uczestnik postępowania (...)

E. L. w dniu 16 stycznia 2019 r. aktem notarialnym Rep. A. (...) odrzuciła ona spadek przed notariuszem R. W. w kancelarii notarialnej w A.. E. L. odrzuciła spadek po H. B. po uzyskaniu informacji, że pozostali krewni odrzucili spadek, obawiając się, że w skład spadku wchodzi długi spadkowe.

Akt notarialny nie zawiera wzmianki o spadkobiercach wstępujących w miejsce odrzucającej spadek E. L., tj. jej małoletnich dzieciach O. L. i M. L.. Notariusz nie pouczył odrzucającej spadek E. L., że w przypadku zamiaru odrzucenia spadku w imieniu małoletnich dzieci koniecznej jest wystąpienie z wnioskiem do sądu rodzinnego o wyrażenie zgody na zezwolenie na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletnich dzieci.

Przed Sądem Rejonowym w Piotrkowie Trybunalskim, pod sygn. akt I Ns 199/17 zawisła sprawa o stwierdzenie nabycia spadku po H. B. z wniosku wierzyciela spadkodawczyni(...)Wniosek w tej sprawie złożono w dniu 15 lutego 2017 r.

W dniu 19 lutego 2019 r. rodzice wnioskodawców: E. i R. L. wystąpili do Sądu Rejonowego w Zgierzu, III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich o zezwolenie na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletnich dzieci: O. L., M. L. i L. L., polegającej na odrzuceniu spadku po H. B.. Sprawę zarejestrowano pod sygnaturą akt III Nsm 156/19. We wniosku wskazali, że wnioskodawcą w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po H. B. jest (...) S.A. W dniu 16 maja 2019 r. E. L. i R. L. stawili się na rozprawę i złożyli informacyjne wyjaśnienia.

Postanowieniem z dnia 16 maja 2019 r., które uprawomocniło się 7 czerwca 2019 r., Sąd Rejonowy w Zgierzu, III Wydział Rodzinny i Nieletnich, zezwolił R. L. i E. L. na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletnich: O. L., M. L. i L. L., polegającej na odrzuceniu spadku po H. B., zmarłej w dniu (...) r. w P.. Sąd pouczył E. L., że niezwłocznie po otrzymaniu odpisu postanowienia powinna złożyć oświadczenia w imieniu dzieci.

Odpis prawomocnego postanowienia z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie III Nsm 156/19 nadany przesyłką poleconą na adres E. L. został zwrócony do sądu z po podwójnym awizowaniu. Rodzice małoletnich wnioskodawców nie

otrzymali żadnego awizo o przesyłce sądowej. Wobec braku otrzymania odpisu postanowienia, E. i R. L. udali się do sądu w pierwszej połowie sierpnia 2019 r. i odebrali osobiście odpis w dniu 14 sierpnia 2019 r. Następnie udali się do notariusza celem złożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich dzieci. Notariusz odmówił odebrania oświadczeń wskazując, że termin na ich złożenie już upłynął.

E. i R. L. otrzymali zawiadomienia o rozprawie przed Sądem Rejonowym w Piotrkowie Trybunalskim w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, które odbyło się 11 października 2019 r. Nie podejmowali dalszych czynności - zaczęli na tę rozprawę, zamierzając wtedy uzyskać informacje na temat dalszego postępowania.

Na rozprawie w dniu 11 października 2019 r. w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po H. B. przed Sądem Rejonowym w Piotrkowie Trybunalskim pod sygn. akt I Ns 199/17, O. L. i M. L., reprezentowani przez przedstawicielkę ustawową E. L., złożyli oświadczenia o odrzuceniu spadku po H. B..

Sąd pouczył składającą oświadczenie E. L., że wskutek uchybienia terminowi do złożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich, dla skuteczności złożonych oświadczeń konieczne jest wystąpienie z wnioskiem o uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich w terminie.

E. i R. L. na początku listopada udali się do radcy prawnego po poradę prawną w sprawie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku w imieniu dzieci w terminie.

Wniosek o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczeń o odrzuceniu spadku po H. B. został złożony przez rodziców małoletnich O. L. i M. L. w dniu 5 grudnia 2019 r.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w postaci dowodów z powołanych wyżej dokumentów znajdujących się w aktach niniejszej sprawy oraz aktach spraw do nich załączonych, które nie budzą wątpliwości co do ich wiarygodności i rzetelności, zaś w trakcie postępowania nie ujawniły się okoliczności przeczące ich autentyczności.

Do ustaleń faktycznych posłużył ponadto dowód z przesłuchania przedstawicieli ustawowych małoletnich wnioskodawców - E. L. i R. L.. Ich zeznania Sąd ocenił jako wiarygodne. Rodzice wnioskodawców opisali spójnie chronologiczny przebieg zdarzeń, który znajduje odzwierciedlenie w dowodach z dokumentów, zaś ich relacje były wzajemnie zbieżne, zwłaszcza w zakresie okoliczności kluczowych dla rozstrzygnięcia: powodów złożenia wniosku o zezwolenie sądu rodzinnego na odrzucenie spadku, odebrania odpisu postanowienia sądu rodzinnego w sierpniu 2019 r., wizyty u notariusza, oczekiwania na rozprawę w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, a następnie złożenia wniosku w niniejszej sprawie. Nie ujawniły się okoliczności sugerujące brak rzetelności ich zeznań. Nie umknęło jednak uwadze Sądu, że E. L. i R. L. nie potrafili wyjaśnić przyczyn zwlekania ze złożeniem wniosku o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczeń o odrzuceniu spadku po H. B.. Podkreślali jedynie, że w ich przekonaniu działali bez zbędnej zwłoki.

Sąd rejonowy zważył, iż wniosek jako niezasadny podlegał oddaleniu.

Jak wynika z art. 1012 k.c., spadkobierca może bądź przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (przyjęcie proste), przyjąć spadek z ograniczeniem tej odpowiedzialności (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza), bądź też spadek odrzucić. Zgodnie z art. 1015 § 1 k.c., oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Brak oświadczenia spadkobiercy w powyższym terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Przy dziedziczeniu ustawowym, w przypadku dojścia do spadku spadkobiercy powołanego w dalszej kolejności z uwagi na odrzucenie spadku przez wyprzedzającego go spadkobiercę, termin do złożenia oświadczenia przez spadkobiercę dziedziczącego w dalszej kolejności rozpoczyna się od dnia, w którym dowiedział się on o odrzuceniu spadku przez wyprzedzającego go spadkobiercę, a jeżeli spadkobierca nie ma zdolności do czynności prawnych, od dnia w którym

o tytule powołania dowiedział się jego przedstawiciel ustawowy. Termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przewidziany w art. 1015 § 1 k.c. jest terminem zawitym prawa materialnego. Nie podlega on zatem przedłużeniu ani przywróceniu. Oświadczenie o odrzuceniu spadku jest czynnością przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego dziecka, co stosownie do treści art. 101 § 3 k.r.o., wymaga zezwolenia sądu.

Należy zauważyć, że w judykaturze i piśmiennictwie prezentowane są różne poglądy w zakresie dochowania sześciomiesięcznego terminu w przypadku małoletnich spadkobierców. Wskazuje się, że postępowanie, o jakim mowa w art. 101 § 3 k.r.o., ma wpływ na bieg omawianego terminu o tyle, że jeśli postanowienie sądu opiekuńczego uprawomocni się przed upływem sześciomiesięcznego terminu, konieczne jest jego dochowanie, a przedstawiciel ustawowy powinien złożyć stosowne oświadczenie przed notariuszem albo wniosek o jego przyjęcie do sądu spadku. Gdy zaś zezwolenie sądu opiekuńczego uprawomocni się po upływie terminu, skoro jego dochowanie jest wówczas, z przyczyn niezależnych od wnioskodawcy, niemożliwe, po prawomocnym zakończeniu tego postępowania oświadczenie małoletniego powinno być złożone niezwłocznie (tak Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 22 maja 2018 r., sygn. III CZP 102/17, OSNC 2018/12/110). Z drugiej strony prezentowane jest bardziej rygorystyczne stanowisko, że upływ sześciomiesięcznego terminu powoduje utratę uprawnienia do skutecznego złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku i nie ulega wydłużeniu.

Jak wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego, H. B. nie sporządziła testamentu, zaś w dniu otwarcia spadku pozostawała wdową, zaś jej rodzice zmarli przed nią. Wszyscy bliscy krewni, tj. dzieci i rodzeństwo, odrzucili spadek przed notariuszem lub przed sądem. Do dziedziczenia doszła wnuczka brata spadkodawczyni, E. L., która w dniu 16 stycznia 2019 r. przed notariusza odrzuciła spadek, wskutek czego do dziedziczenia zostały powołane jej małoletnie dzieci: O. L. i M. L.. Mimo braku pouczenia przez notariusza, zdawała sobie przy tym sprawę o konieczności uzyskania zgody sądu rodzinnego na odrzucenie spadku w imieniu dzieci: miesiąc później, 19 lutego 2019 r., złożyła bowiem stosowny wniosek i postanowieniem z dnia 16 maja 2020 r. uzyskała zgodę sądu rodzinnego na odrzucenie w imieniu dzieci spadku po H. B.. Oświadczenie o odrzuceniu spadku złożyła przed sądem dopiero 11 października 2019 r.

Termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku po H. B. rozpoczął dla małoletnich O. L. i M. L. od chwili powzięcia przez przedstawicielkę ustawową E. L. wiadomości o tytule powołania małoletnich do spadku. Mając zatem na uwadze, iż matka wnioskodawców E. L. odrzuciła spadek po H. B. w dniu 16 stycznia 2019 r., zatem od tego dnia do spadku zostali powołani jej synowie i zaczął biec sześciomiesięczny termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich. W ustawowym terminie, który upłynął bezskutecznie w dniu 16 lipca 2019 r., przedstawiciele ustawowi O. L. i M. L. nie złożyli w ich imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku. W trakcie biegu owego terminu, w dniu 19 lutego 2019 r. wystąpili do Sądu rodzinnego o zezwolenie na odrzucenie spadku w imieniu dzieci. Postanowienie Sądu Rejonowego w Zgierzu zezwalające na odrzucenie spadku w imieniu wnioskodawczym uprawomocniło się w dniu 7 czerwca 2019 r. Biorąc pod uwagę przytoczone wyżej poglądy orzecznictwa, wobec uprawomocnienia się orzeczenia sądu rodzinnego jeszcze przed upływem sześciomiesięcznego terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, termin ten nie uległ wydłużeniu i upłynął 16 lipca 2019 r.

Nie ulega wątpliwości, że wnioskodawcy nie dochowali powyższego sześciomiesięcznego terminu do złożenia oświadczenia spadkowego. W niniejszej sprawie Sąd oceniał zasadność wniosku o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczeń o odrzuceniu spadku z powodu błędu przez O. L. i M. L..

W przypadku niezachowania terminu z art. 1015 § 1 k.c., spadkodawca może wystąpić do sądu spadku z wnioskiem o uchylenie się od skutków prawnych braku oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, czyli skutków prawnych niezachowania terminów określonych w art. 1015 § 1 k.c., o ile brak oświadczenia (milczenie spadkobiercy) spowodowany był błędem lub groźbą (art. 1019 § 2 k.c.). Tym samym zostaną zniesione skutki prawne braku oświadczenia w terminie określone w art. 1015 § 2 k.c., spadkobierca „odzyskuje” więc możliwość złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku w terminie wymaga zatwierdzenia przez sąd. W powyższej sytuacji stosuje się odpowiednio przepisy o wadach oświadczenia woli: oceniając istnienie błędu lub groźby przy złożeniu oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (lub przy braku takiego oświadczenia) należy stosować ogólne przepisy kodeksu

cywilnego, tj. art. 84, 86, 87 i 88 k.c. Zgodnie z tymi przepisami błąd musi dotyczyć treści czynności prawnej (art. 84 § 1 zd. 1 k.c.), i pozostawać prawnie doniosły (art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 1 zd. 1 i § 2 k.c.). Uchylenie się od skutków prawnych braku oświadczenia powinno nastąpić w terminie określonym w art. 88 § 2 k.c., czyli w ciągu roku od wykrycia błędu lub ustania stanu obawy przy groźbie.

Błąd co do treści czynności prawnej jest postrzegany jako błąd co do tytułu powołania do dziedziczenia, osoby spadkodawcy, przedmiotu spadku, czy wreszcie wielkości udziału w spadku, w tym w długach spadkowych, które przypadną mu w związku odrzuceniem spadku przez innych spadkobierców lub uznaniem ich przez sąd za niegodnych do dziedziczenia. Z zasady nie jest to natomiast błąd, który dotyczy okoliczności związanych z formalnymi aspektami złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego, niezbędnego do odrzucenia spadku w imieniu małoletniego - zgodnie z dominującym w doktrynie i orzecznictwie poglądem, który Sąd Rejonowy podziela, brak jest możliwości uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku w wyniku błędu co do prawa.

Należy także zaznaczyć, że niezłożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku pod wpływem wadliwych, błędnych pobudek, motywów działania lub zaniechania, nie jest błędem co do treści czynności prawnej, a w konsekwencji nie może stanowić podstawy uchylenia się od skutków prawnych złożonego oświadczenia lub skutków jego nie złożenia w terminie (tak m.in. Andrzej Kidyba, Elżbieta Niezbecka „Komentarz do Kodeksu cywilnego” WKP 2011). Nie można uznać za błąd prawnie doniosły nieznaną przedmiotu spadku, pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego (tak między innymi Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2005 r., OSNC 2006, Nr 5, poz. 94). Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanego orzeczenia, które to stanowisko podziela Sąd w niniejszej sprawie, „poprzestanie na pozbawionym jakichkolwiek konkretnych podstaw przypuszczeniu, dotyczącym stanu majątku spadkowego, nie może być uznane za błąd istotny, lecz za lekkomyślność, która nie stanowi podstawy uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia (niezłożenia oświadczenia) woli na podstawie przepisów o wadach oświadczenia woli”.

Rodzice małoletnich wnioskodawców O. i M. L. wnieśli o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku, powołując się na błąd polegający na tym, że bez potwierdzenia praw do spadku formie postanowienia lub aktu poświadczenia dziedziczenia nie mieli faktycznej możliwości ustalenia składników wchodzących w skład spadku. Pozyskanie informacji od członków rodziny spadkodawczyni nie było zaś możliwe wskutek braku kontaktu od ponad 30 lat. Ponadto przesyłka z postanowieniem o zezwoleniu na złożenie oświadczenia w imieniu małoletnich nie dotarła do nich: w efekcie po 2 miesiącach od uprawomocnienia się postanowienia uzyskali jego odpis osobiście w sądzie.

Błąd, na istnienie którego powołali się przedstawiciele ustawowi wnioskodawców, w ocenie Sądu - abstrahując od okoliczności niniejszej sprawy - w wyjątkowych przypadkach mógłby umożliwiać wprawdzie uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia w terminie. Mylne wyobrażenie spadkobiercy o stanie spadku może bowiem odnosić się do samego faktu istnienia długów spadkowych oraz ich wysokości, jednak aby błąd spadkobiercy był błędem istotnym (art. 1019 § 2 k.c. w zw. z art. 84 § 2 k.c.), należy wykazać, że spadkodawca nie miał wiedzy o długach spadkowych mimo powziętych przez niego odpowiednich, możliwych działań zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu spadku (tak postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2012 r.; IV CSK 612/11, OSNC 2013). W niniejszej sprawie taka wyjątkowa sytuacja nie zachodzi.

Przedstawicielka ustawowa małoletnich wnioskodawców E. L. odrzuciła spadek po H. B.. Wiedziała (najpóźniej w dacie 19 lutego 2019 r.), że w dalszej kolejności do dziedziczenia dochodzą jej dzieci oraz o konieczności uzyskania zgody sądu rodzinnego na odrzucenie spadku w imieniu małoletnich. Rodzice małoletnich O. L. i M. L. jeszcze przed chwilą powołania ich do spadku po H. B., a więc przed złożeniem przez ich matkę E. L. oświadczenia o odrzuceniu spadku po H. B. w dniu 16 stycznia 2019 r., zdawali sobie sprawę z wysokiego prawdopodobieństwa istnienia długów po spadkodawczyni. Świadczy o tym przede wszystkim świadomość rodziców małoletnich wnioskodawców,

że najbliższa rodzina, a następnie dalsi krewni odrzucali spadek, zaś postępowanie spadkowe zostało zainicjowane nie przez któregoś spadkobierców, ale wierzyciela spadkodawczyni. Jeśli nie przesądza to o pozytywnej wiedzy o składnikach spadku, to co najmniej uprawdopodobnia ujemną wartość spadku. Przekonanie o takim stanie rzeczy musiało dotrzeć do świadomości rodziców małoletnich wnioskodawców, gdyż E. L. odrzuciła spadek po H. B.. Zgodnie z zasadami logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego nie podjęłaby takiej decyzji bez chociażby szcątkowego zapoznania się z informacjami o niekorzystnej sytuacji majątkowej spadkodawczyni. Gdyby zaś przyjęć przychylniejszą wnioskodawcom koncepcję, że działania mające na celu orientacyjne ustalenie składu spadku po zmarłej nastąpiło dopiero po odrzuceniu spadku przez E. L. - co Sąd uznaje mimo wszystko za mało prawdopodobne - to wniosek o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka w postaci złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku został złożony w dniu 19 lutego 2019 r. (zatem niewiele ponad miesiąc od dnia powołania O. L. i M. L. do spadku po H. B.) a w jego uzasadnieniu powołano się na długi spadkodawczyni. Sąd rodzinny uznając argumentację wniosku za uzasadnioną, udzielił zgody postanowieniem z dnia 16 maja 2019 r. Upływ sześciomiesięcznego terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku jeszcze wtedy nie nastąpił - oznacza to że oświadczenie o odrzuceniu spadku mogło zostać złożone w terminie, nie uchybiając temu terminowi, zaś wnioskodawcy nie pozostawali pod wpływem błędu co do składu spadku.

Przedstawiciele ustawowi wnioskodawców nie pozostawali również w usprawiedliwionym błędzie co do prawa. W ocenie Sądu niezłożenie w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich O. L. i M. L. wynikało z braku należytej staranności przedstawicieli ustawowych wnioskodawców, a nie błędu prawnie doniosłego. Skoro matka wnioskodawców posiadała wiedzę, na złożenie oświadczeń o odrzuceniu spadku po H. B. w imieniu dzieci potrzebna jest zgoda Sądu rodzinnego, zaś Sąd ten po wyrażeniu zgody na odrzucenie spadku pouczył ją o konieczności niezwłocznego złożenia takiego oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich, to niezrozumiałym jest zwleknięcie ze złożeniem tego oświadczenia. Nie można bowiem przyjąć, że rodzice małoletnich nie zdawali sobie sprawy z konieczności złożenia takich oświadczeń - nie powoływali się zresztą na swoją niewiedzę w tym zakresie. Natomiast nawet, jeśli rodzice nie byli pewni, jak czynności dotyczące odrzucenia spadku w imieniu dzieci mają przebiegać, powinni niezwłocznie zasięgnąć porady prawnej w tak istotnej sprawie. Nie znajduje zrozumienia zwleknięcie ze uzyskaniem odpowiedniej wiedzy aż do rozprawy w październiku 2019 r., a następnie złożenia niniejszego wniosku dopiero w grudniu 2019 r. Zaniechania przedstawicieli ustawowych wnioskodawców w tej kwestii obciążają wnioskodawców, gdyż działanie przedstawiciela ustawowego strony należy traktować tak jak działania strony.

Mając na uwadze powyżej wskazane przepisy i argumentację Sąd uznał, zatwierdzenie uchylecia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczeń o odrzuceniu spadku przez O. L. i M. L. należy oddalić (pkt 1 i 2 postanowienia). O kosztach Sąd orzekł w oparciu o treść art. 520 § 1 k.p.c. regulującego zasadę ponoszenia kosztów w postępowaniu nieprocesowym. Zgodnie z tym przepisem, każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie (§ 1). Wnioskodawcy byli w równym stopniu zainteresowani wynikiem postępowania, a ich interesy nie były sprzeczne. Na tej podstawie Sąd orzekł, że uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Powyższe postanowienie zaskarżyli wnioskodawcy w całości zarzucając mu:

1. naruszenie art. 233 § 1 kpc, poprzez analizę materiału dowodowego w sposób newszechstronny, dowolny oraz w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego, co przejawia się w:

a. błędnym uznaniu przez Sąd, że nie złożenie w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich wynikało z braku należytej staranności przedstawicieli ustawowych, zupełnie pomijając fakt, że:

- z uwagi na nieprawidłowe działanie operatora pocztowego, przedmiotowego postanowienia wnioskodawcom nie doręczono, a rodzice na nie oczekiwali w ślad za informacją udzieloną przez Sąd;

- za starannością wnioskodawców przemawia fakt, iż zaniepokojeni brakiem postanowienia, które zgodnie z pouczeniem Sądu rodzinnego powinno zostać im doręczone, udali się do sądu celem jego pozyskania;

- przedmiotowe postanowienie wnioskodawcy otrzymali, stawiając się osobiście w sądzie, w dniu 14 sierpnia 2019 roku, będąc przekonanymi, że postępują prawidłowo,

- po otrzymaniu postanowienia, wnioskodawcy udali się do notariusza celem złożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku, co okazało się niemożliwe;

- po otrzymaniu pouczenia od sądu, wskazującego na konieczność złożenia wniosku o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczeń o odrzuceniu spadku, przedstawiciele ustawowi wnioskodawców udali się do radcy prawnego po poradę i taki wniosek złożyli;

Zatem nie sposób zgodzić się, z wywiedzionym przez Sąd I instancji wnioskiem, o zwłoce przedstawicieli ustawowych wnioskodawców z uzyskiwaniem fachowej wiedzy w przedmiotowej sprawie, a także o jakichkolwiek zaniechaniach z ich strony;

b. wskazywaniu przez Sąd, na brak należytej staranności w działaniu wnioskodawców prowadzącej do nie złożenia oświadczeń w imieniu małoletnich w terminie, która w jego ocenie powinna przejawiać się „zasięgnięciem porady prawnej”, zupełnie pomijając fakt, iż mimo uzyskania fachowej pomocy (wnioskodawcy odbyli wizyty w sądzie, u notariusza i radcy prawnego) nie zdołali oni złożyć oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie, bowiem byli w błędzie;

2. naruszenie art. 1019 § 2kc poprzez błędną jego wykładnię uznającą, iż w przedmiotowej sprawie nie doszło do działania pod wpływem błędu.

Wskazując powyższe zarzuty wnosili o:

1. zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez uwzględnienie wniosku O. L. i M. L. o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po H. B. w terminie;

2. dopuszczenie (w ramach art. 368 §1 pkt 4kpc) dowodu z następujących dokumentów:

a. kopii koperty zawierającej przesyłkę nr (...);

b. wydruku ze strony (...) zawierającego informacje na temat statusu przesyłki i potwierdzenie doręczenia przesyłki nr (...);

na okoliczność: nieprawidłowego działania placówki pocztowej odpowiadającej za doręczanie korespondencji w miejscu zamieszkania wnioskodawców;

3. rozpoznanie przedmiotowej apelacji na rozprawie.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Wniesiona przez wnioskodawców apelacja nie jest uzasadniona.

Charakter roszczenia objętego wnioskiem trafnie skłonił Sąd Rejonowy do jego oceny w płaszczyźnie przepisu art. 1019 § 2 kc.

Treść powołanej normy prawnej wskazuje, iż uchylenie się spadkobiercy od skutków prawnych niezachowania terminu do odrzuceniu spadku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie złożył on żadnego oświadczenia w terminie ustawowym (6 miesięcy) pod wpływem błędu lub groźby. Przepis ten umiejscowiony w tytule V prawa spadkowego ma charakter normy *lex specialis*, a to oznacza, że nie podlega ona wykładni rozszerzającej. Nie jest zatem możliwe domaganie się uchylenia się od skutków prawnych niezachowania w/w terminu z innych przyczyn.

W toku postępowania wnioskodawcy i ich pełnomocnik konsekwentnie powoływali się na błąd. Nie było podnoszone, iż niezachowanie terminu to rezultat groźby. W tym stanie rzeczy bliższego omówienia wymaga kwestia błędu. Stanowisko sądu meriti, iż w realiach niniejszej sprawy przesłanka w postaci zaistnienia błędu nie wystąpiła zasługuje na aprobatę. Zgodzić się należało ze stwierdzeniem, że wskazane przez wnioskodawców okoliczności faktycznie nie wyczerpują pojęcia błędu, o jakim mowa w powołanych przepisach.

W nauce prawa (por. np. Gwiazdomorski, Prawo spadkowe, 1990, s. 146, B.Kordasiewicz w: System Prawa Prywatnego t. 10, 2015, s. 556, Nb 100, B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, w: System prawa Cywilnego, t. I 1985, s. 672-674 oraz Z.Radwański, w: System Prawa Prywatnego, t.2, 2008, s. 398-399, Nb 57, kom. do art. 1019 kc red. Załucki 2020, wyd. 2/Szpyt, Legalis) oraz w judykaturze (por. np. Post. SN z 15.05.2018r. II CSK 5/18, Legalis, postan. SN z 26.11.2019r. IV CSK 398/18, Legalis, Postan. SN z 30.11.2017r. IV CSK 28/17, Legalis, Postan. SN z 6.11.2018, II CSK 213/18, Legalis) powszechnie przyjmuje się, że błąd musi dotyczyć majątku spadkowego. O błędzie w takim ujęciu można mówić tylko wtedy, gdy brak wiedzy o rzeczywistym stanie majątku spadkowego nie jest wynikiem braku staranności spadkobiercy, czy też inaczej rzecz ujmując, jest on usprawiedliwiony okolicznościami sprawy. W praktyce błąd występuje wówczas, gdy spadkobierca nie ma wiedzy co do stanu czynnego i pasywnego wchodzącego do spadku. Potrzeba odrzucenia spadku jest manifestowana z reguły wówczas, gdy pasywa (długi) stanowią istotny element spadku.

Treść wniosku oraz apelacji prowadzi do stwierdzenia, że jego autor nie powołuje się na błąd w w/w rozumieniu. Nie wskazuje on, że niezachowanie terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku to wynik błędu co do wiedzy o stanie majątku spadkowego. Wiedza ta już była znana skarżącej w dacie, w której sama a nie jako przedstawiciel ustawowy odrzuciła spadek. Uzasadnienie wniosku (k.3 i k. 3 odwrót) to przytoczenie okoliczności faktycznych wskazujące zdaniem autorki na niezachowanie terminu 6 miesięcznego przewidzianego w art. 1015 kc. Głównym argumentem, który ma przemawiać za uwzględnieniem żądania to błędne doręczenie przesyłki sądowej zawierającej odpis postanowienia wydanego przez Sąd Rodzinny w przedmiocie zezwolenia rodzicom na złożenia w imieniu małoletnich oświadczenia o odrzuceniu spadku. To miało spowodować w ocenie skarżącej uchybienie w/w terminu. Tak rozumiany błąd nie mieści się w definicji błędu, o którym mowa w przepisie art. 1019 kc. Z tych przyczyn brak było podstaw do uwzględnienia wniosku a w konsekwencji apelacji.

Odrębną kwestią jest, czy złożenie przez przedstawicielkę ustawową oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletnich jest skuteczne i wywołuje skutki prawne.

Z załączonych akt INs 199/17 Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. wynika, iż dnia 11 października 2019 roku odbyła się rozprawa w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku. Obecna wówczas uczestniczka E. L. złożyła pisemne oświadczenie (por. załącznik do protokołu z rozprawy k. 128), iż jako przedstawicielka ustawowa małoletnich spadek po H. B. odrzuca. W protokole z rozprawy odnotowane jest stanowisko sędziego referenta, że złożone przez uczestniczkę w/w oświadczenia są nieskuteczne ze względu na przekroczenie ustawowego terminu 6 miesięcy przewidzianego w przepisie art. 1015§1 kc. Stanowisko tak zaprezentowane jest przedwczesne i budzić może wątpliwości, tym bardziej, że nie jest w sposób obszerny i kompleksowy uzasadnione.

W uzasadnieniu uchwały 7 sędziów SN z dnia 22 maja 2018 roku podjętej w sprawie IIICZP 102/17 został przedstawiony dorobek judykatury i nauki prawa wypracowany na tle art. 1015 kc. W uchwale z dnia 15 stycznia 1991 roku (por. IIICZP 75/90, OSN 199 /5-6/ 68) SN uznał, że dopuszczalne jest złożenie oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku po upływie terminu określonego w art. 1015 § 1 kc, jeżeli spadkobierca przed upływem terminu złożył wniosek o przyjęcie takiego oświadczenia, albo gdy skutek działania Sądu spadkobierca w ogóle nie podjął próby złożenia oświadczenia, będąc przeświadczonym o bezowocności wysiłku.

W uchwale z dnia 20 maja 1978r. (por. III CZP 39/77, OSNC 1979/3/40) SN dopuścił stosowanie w drodze analogii przepisów o przedawnieniu do terminów zawitych. Uszczegółowił swoje zapatrywania odnośnie odrzucenia spadku przez przedstawiciela ustawowego (por. Postan. SN z 20.11.2013r., ICSK 329/14, z dnia 24.09.2015r. CSK 686/14, z dnia 28 września 2016r., IIICSK 329/15, z dnia 28 maja 2015 roku, IIICSK 352/14, OSNC 2016/5/63). Z powyższych

orzeczeń wynika wniosek, że możliwe jest zastosowanie przepisów o przerwaniu przedawnieniu bądź zawieszeniu terminów przedawnienia.

Podnieść należy także, iż w orzecznictwie dopuszczono w tej kategorii spraw zastosowanie wyjątkowo przepisu art. 5 kc (por. np.: P.. SN z 12.04.2018r., II CSK 485/17, OSP 2020/1/1, L. oraz uchwałę SN z 15.03.2018r., III CZP 110/17, OSNC 2019/2/18) celem nieuwzględniania upływu terminu przewidzianego w art. 1015 § 1 kc. W sprawie INs 340/20 problematyka ta nie była dotychczas roztrząsana. Omówienia natomiast będzie wymagała przy wydaniu końcowego rozstrzygnięcia, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności faktycznych sprawy.

Mając zatem na względzie przedstawione rozważania i powołane w nich przepisy na podstawie art. 385 kpc orzeczono jak w postanowieniu, rozstrzygając o kosztach postępowania apelacyjnego na podstawie art. 520 § 1 kpc.

Paweł Hochman Jarosław Gołębiowski Dariusz Mizera